

AMALIY DARS № 9

Mavzu: Ekspert tadqiqotlarini o‘tkazish va ekspert baholarini tahlil qilish uchun ekonometrik modellar

Darsning maqsadi:

- Ekspert tadqiqotlari mohiyatini tushunish
- Ekspert baholarini yig‘ish va qayta ishlash
- Ekspert baholarini ekonometrik modellar yordamida tahlil qilish

Dars turi:

Amaliy mashg‘ulot

Kerakli vositalar:

- Kompyuter
- MS Excel (yoki SPSS, Stata)
- Kalkulyator

1-qism. Ekspert tadqiqotlari tushunchasi

Nazariy eslatma:

Ekspert tadqiqoti – ma’lum bir muammo bo‘yicha mutaxassislar (ekspertlar) fikriga asoslangan tadqiqot usuli.

Qo‘llaniladi:

- Noaniqlik yuqori bo‘lgan holatlarda
- Statistik ma’lumot yetarli bo‘lmaganda
- Prognoz va qaror qabul qilishda

2-qism. Ekspert baholarini shakllantirish

1-topshiriq. Ekspert so‘rovi jadvali

Misol: Veterinariya xizmatlari samaradorligini baholash

Ekspert Tajriba (yil) 1-omil 2-omil 3-omil

E1	10	8	7	9
E2	7	7	6	8

Ekspert Tajriba (yil) 1-omil 2-omil 3-omil

E3	12	9	8	9
E4	5	6	6	7

Baholash shkalasi: 1–10

Savol:

- Qaysi omil eng muhim deb baholangan?
-

3-qism. Ekspert baholarini agregatsiyalash

2-topshiriq. O‘rtacha baho usuli

Har bir omil uchun:

$$[\bar{x}_j = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_{ij}]$$

Excel’da o‘rtacha qiymatlarni hisoblang.

Savol:

- O‘rtacha baho ekspertlarning umumiy fikrini qanchalik aks ettiradi?
-

4-qism. Ekspert ishonchlilagini hisobga olish

3-topshiriq. Og‘irliklangan baholash

Ekspert tajribasiga qarab og‘irlik beriladi:

Ekspert Tajriba Og‘irlik

E1	10	0.30
E2	7	0.20
E3	12	0.35
E4	5	0.15

$$[\bar{x}_j = \sum w_i x_{ij}]$$

Savol:

- Og‘irliklangan baho nimasi bilan aniqroq?
-

5-qism. Ranglash (ranking) va Kendall koeffitsienti

4-topshiriq. Ekspert fikrlarining mosligini tekshirish

Kendall W koeffitsienti:

- $W \approx 1 \rightarrow$ kelishuv yuqori
- $W \approx 0 \rightarrow$ kelishuv past

Savol:

- Agar ekspertlar kelishuvi past bo‘lsa, nima qilish kerak?
-

6-qism. Ekspert baholari asosida regressiya modeli

5-topshiriq. Soddalashtirilgan model

$$[y = a + b_1x_1 + b_2x_2 + b_3x_3 + e]$$

Bu yerda:

- y – umumiyl samaradorlik
- x – ekspertlar baholagan omillar

Vazifa:

- Excel’da regressiya tuzing
  - Qaysi omil ta’siri kuchli ekanini aniqlang
-

7-qism. Xulosa va muhokama

Muhokama savollari:

1. Ekspert baholari qachon statistik ma'lumotni almashtira oladi?
  2. Subyektivlikni qanday kamaytirish mumkin?
-

Uyga vazifa:

- 3–5 nafar ekspert bilan kichik so‘rovnama tuzing
  - Ekspert baholarini agregatsiyalang
  - Qisqa ekonometrik tahlil va xulosa yozing
-

Baholash mezoni:

- Jadval va hisob-kitoblar – 4 ball
- Model tahlili – 3 ball
- Xulosa – 3 ball

Jami: 10 ball